

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԵԼԿ

Տարեկան ցինը 10 րուր, կէս տարեկան 6 րուր:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միայն Խմբագրատան մէջ:
Օտարապետացիք սխմում են ուղղակի
Խմբագր. Редакция «Мелк»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտուն 10—2 ժամ:
(Բացի կիրակի եւ տոն օրերից):
Հայտարարութիւն ընդունվում է առանձին լիզուով:
Հայտարարութիւնները համար. վճարում են
խրատնայն ըստ ին 2 կոպէկ:

Մ Ե Լ Կ

ԼՐԱԳՐԻՆ ԿԱՐԵԼԻ Է ԳՐԱԿԵԼ

Կ Է Ս Տ Ա Ր Ո Վ

Այսինքն յուլիսի 1-ից ներկայ 1881 թւի, մինչև յունվարի 1-ը 1882 թւի:

Բաժանորդութեան գինը 6 րուր է: Գրվելու համար պէտք է ուղղակի դիմել խմբագրութեանը հետեւեալ հասցեով. Խմբագր. редакция «Мелк»:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ազգային ուսումնարանները, Նամակ Գորուց, Նամակ Խմբագրին, Նամակ Խմբագրին, Ներքին լուրերը. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Անգլիա: Արտաքին լուրերը. — ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀՆՈՒԱԳԻՆՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐ

Ուսումնականների և մասնաւորապէս ուսուցիչների խումբը միաբերան գանգատվում են, թէ հայ հասարակութիւնը անտարբերութեամբ է վերաբերվում դէպի ազգային ուսումնարանները, հոգաբարձուները իրանց պարտականութիւնները խղճի մտօք չեն կատարում, ժողովուրդը նուիրատու չէ, ու ներս մասը չէ ուղարկում իր զաւակներին ազգային դպրոցները, և սորանց պէս մի անվերջ շարք դժգոհութեան և գանգատների ոչ ոք, որ փոքր ի շատէ հասկացողութիւն և տեղեկութիւն ունի մանկավարժական արդի վիճակից և քաղաքակիրթ ազգերի դպրոցներից, երբեք չի համաձայնվի մեր հայ ժողովրդին իր այդ մեծ պարտականութեան մէջ չը մեղադրել և անտարակոյս մեր հասարակութեան այդ սառնասրտութիւնը դէպի ազգային դպրոցները և ազգային կրթութիւնը, թէպէտ և ոչ միակ, բայց դոնէ գլխաւոր պատճառներից մէկն է, որ մեր դպրոցները այժմեան անկեալ դրութեան մէջ են և սպառնում են առաւել ևս ընկնել:

Սակայն պէտք է իմանալ, որ այդ հակաբանական երեւոյթը ունի իր արդարացի պատճառները. վասն զի անհնարին է, որ հայ ազգը, այսչափ ծարաւ լինելով կրթութեան և ուսման, — մեր հայոցս մէջ կարծես թէ մի տեսակ անտ է մտել զաւակներին ուսում տալ՝ բարձրից սկսած մինչև ամենատարր շերտերը — այդ աստիճան ստոր և անհոգ մնար դէպի ազգային դպրոցի գործը, եթէ նա չունենար խոր պատճառներ: Մի խոր անգիմարդիկ համոզում պէտք է ունենայ այնքանազօպօցի, շուշեցի, երեւանցի, գանձակեցի հայը, որ արքունի ուսումնարաններ հիմնելու համար չէ խնայում իր հազարները, բայց խիստ գանգազում է մի քանի րուր կամ նոյն իսկ մի քանի ժամեր գոհել ազգային տեղական դպրոցին: Եւ որո՞նք են իրական շոջափի պատճառները, որ հայ մարդը հեռու է մնում հայկական կրթութիւնից:

Որովհետև հայը ուսումից և կրթութիւն

նից իրական օգուտ է սպասում, — և անկարելի է նորան այդ բանում մեղադրել, — նա շատ շուտով իմացել է, որ մեր ազգային դպրոցները մի փոքր ինչ զգալի շահ չեն բերում: Եւ յիշաւ ինչ օգուտ է բերում մի հայ դպրոց: Առնենք ամբողջ կովկասում եղող ազգային դպրոցներից ամենանշանաւորը, Թիֆլիսի Ներսիսեան ուսումնարանը, որը թէ իր նկատման միջոցներով և թէ իր բարեկամող դիրքով՝ դանկելով ուսուցիչների առատութեան տեղը՝ Թիֆլիսում՝ կարող պիտի լինէր մեզ պարզապէս ցոյց տալ իր մատուցած շահը: Մինչդեռ մի քանի անգամ զարկելով կամ գիմնագիտներից ելնող աշակերտը, իր ձեռքին ունենալով իր վկայականը, իրաւունք ունի մանկու պետութեան բարձրագոյն դպրոցները, ինչպէս համալսարան, ակադեմիա, տեխնիկական դպրոց, պոլիտեխնիկում և այլն, ու կրնաւ ունենալ մեր Ներսիսեան դպրոցում աւարտած աշակերտին. համալսարանում, ակադեմիայում: Ոչ մէկ տեղ: Ներսիսեան դպրոցի աշակերտը չունի մինչև անգամ Տէր-Յակոբեանի մասնաւոր դպրոցի իրաւունքը: Մեր այդ ազգային Ներսիսեան դպրոցի կը նողի վկայականը կառավարութեան աչքում ոչինչ նշանակութիւն չունի. եթէ այդ թղթի կտորը այն խեղճ երիտասարդի համար մի արժէք ունի, այդ էլ տեսուչ պ. Բարխուդարեանի աչքում է, որը սակայն Ներսիսեան դպրոցից վկայական չունեցողին էլ է ազգային դպրոցներում ուսուցիչ չը շանակում: Ուրեմն այդ մեր ազգային պարտն պաշտօնեայի համար էլ չունի այդ վկայականը մի արժէք: Եւ առաւել Ներսիսեան դպրոցի բարձրագոյն դասաւանդի գուրս եկողին իր վկայականով չեն ընդունի գիմնագիտի ստորին երկու դասաւանդը:

Հիմա ո՞վ կարող է մեղադրել հայ ժողովրդին, որ իր վաւակը չէ տալիս ազգային դպրոց: Կարողը որչափ է մեր որդոց ապագան. ուրեմն ի՞նչպէս կարելի է պահանջել ծնողներից, որ նորանք բաց աչքով գրկեն իրանց որդիները իրաւունքներից և դիւրութեանից, որոնց նրանք կարողաւում են ձեռք բերել ընտանեկան և միւս դպրոցներում: Եւ այսպէս պարզ յայտնվում է որ մեր ազգային դպրոցական կառավարութիւնը, որ կենտրոնացած է Նշմիածնում, չէ ջանացել և չէ էլ աշխատում ազգային դպրոցների համար իրաւունքներ և արտօնութիւններ ստանալու: Գուցէ մեզ ասեն, թէ այդ դժուար կամ նոյն իսկ անհնարին լինի: Երբեք: Ոչ միայն ֆինլանդացիք ու նեն իրանց սեփական դպրոցները և համալսարանը, բարձրից համահասարակ արքունի դպրոցներին, այլ Բալտիկան նահանգներում գերմանացիք ունեն Գորպատում համալսարան և Ռիգայում, Միտավայում, Բէլգայում և ուրիշ այլ և այլ քաղաքներում մինչև 30 գիմնագիտներ, և նոյն իսկ Պետերբուրգում և Մոսկվայում գերմաներէն լեզուով 5 հատ բարձր դպրոցներ, որոնց ուսումնարան աշակերտներն ուղղակի մտնում են համալսարան, առանց որ և է նախաընտրեան: Մի՞թէ մենք չէինք կարող այդ իրաւունքները խնդրել:

Բայց ի հարկէ առաջ պէտք է որ ինքներաւել մեզ այն ստացած իրաւունք արժանի կացուցանենք, իրաւ այն ստանալով էլ ուսում տալով: Մի՞թէ մեզ ակադեմիայի իրաւունք չը տուին Նշմիածնի համար: Բայց թող անաչառ քննիչներ դնան մեր Գէորգեան ճեմարանը և քննեն ու տեսնեն թէ արդեօք այդ ճեմարանականները իրանց գիտութեամբ կարող են հաւասարակ դիմնագիտի վեցերորդ դասաւանդ աշակերտների հետ: Թող նրանց ուսուցիչները իրանք վկայեն: Կամ էլ լաւ կը լինէր հէնց մեր ակադեմիայի պրոֆեսորներին մի քննութեան ենթարկել՝ տեսնելու թէ ո՞վ ո՞ւր է ուսած, և ո՞վ ի՞նչ գիտէ: Երբեք կը յայտնվէր որ արքունի գիմնագիտի բարձր դասաւանդ աշակերտները մեր հայ պրոֆեսորներին единаца կամ нужа կը դնէին:

Ուրեմն մեր դպրոցների էական սխալը նրանց մէջ աւանդած գիտութեանց որաւկապէս չնչին լինելն է: Սա երկրորդ պատճառն է, որ հայը արքունի և մասնաւոր դպրոցները թողած՝ իր անդին որդու բաղդը չի յանձնի մի որ և է անստոյգ և թերաւ կատար դպրոցի, ինչպէս են մեր ազգային դպրոցները: Արեւանք դարձեալ մեր Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցը: Ի՞նչ է դրա տուած ուսումը: ձմարիտ է, դա խոստանում է հայերէն լեզուով աւանդել արքունի գիմնագիտի ուսումը մինչև 6-դ դասաւանդ լրումը: Բայց գիտար չէ համոզվել, որ Ներսիսեան դպրոցի ուսումը հազիւ է համում գիմնագիտի Ա-որդ դասաւանդը: Զոգաբարձուք և տեսուչը քաջ գիտեն, որ Ներսիսեան աշակերտները դրաբար չը գիտեն, աշխարհաբար ուղիղ կէտադրութեամբ և առանց տառապալի մի թելադրութիւն գրել չեն կարող, օտար լեզուները ոչ մէկը (արդէն լատիներէնը և յունարէնը չը կայ) կարգին չեն սովորած, ուսման սերէնի մէջ շատ տկար են, թուաբանութեան մէջ (իրանք մաթեմատիկա են աւսում) պատահում է որ վեցերորդ դասաւանդ աշակերտներ քննութեան ժամանակ 101,101 գրելում դժուարանում են ու չեն կարողանում: Եթէ Թիֆլիսի ազգային հոգեոր դպրոցում գիտութիւնը այդքան տըկար է, ի՞նչ պիտի լինի Շամախի, Շուշի, Երեւան, Ալեքսանդրապոլ, Շամախու հոգեոր դպրոցը անգոր է այնտեղի արքունի քաղաքային դպրոցի հետ մրցելու: Նոյնպէս և Երեւանի և միւս տեղերի դպրոցները:

Ձեր արդիւնաբերութիւնը այդչափ խախուտ և տկար լինելով, ո՞վ վարժապետ, ուսուցիչ, վարժապետ, հոգաբարձու են պարտներ, մի՞թէ իրաւունք ունէք ազգից համակրութիւն պահանջելու: Հայը իր վաւակը այնպիսի տեղ չի ուղարկել, ուր նորան ոչ իրաւունքներ են տալիս, ոչ ուսում, ոչ գիտութիւն: Վաճառական հարուստ հայի հետ որ խօսում ես, թէ ինչ լաւ կը լինէր որ մի քիչ աւելի ուսում սովորած լինէիր, նա թէ և համաձայնում է քեզ հետ արտաքուստ, բայց սրտում ծիծաղում է ինքն ստելով. թէ այս սոված ուսումնականը ուղու է ինձ խաբել, մի քանի դասեր ասել ինձ, մի երկու օրուայ հացը ճա

րելու համար: Նա էլ հէնց նոյն կերպով է մտածում, ինչպէս որ մենք ցիգան հմայող կանայքը տեսնելիս, որոնք աղաչում են թէ «եկ, բաղդդ նայեմ» և որոնց պատահաւոր ձրնթռներն նայելով ասում ենք, «թէ դու բաղդի տեղը դիտենայիր, առաջ քեզ համար մէկը կը գտնէիր. սակայն քո նպատակը իմ երկու կօպէկս է»: Մեր գիւղացին էլ, մեր քաղաքացին էլ նոյնն են մտածում. «Ախ, սիրելի վարժապետ, քո շատ ուսումը որ քեզ սոված է թողել, հաց չէ տալիս, դորանից ինձ տուած մի փոքր կտորը ինձ ի՞նչ օգուտ կը տայ: Ուղղական հաց. սեռ. հացի, ուղղական կերակուր, սեռ. կերակուր. սահմանական եղաւ նախի ներկայ՝ ուսում, ուսում, ուսում... կատարեալ՝ կերպ, կերպ, կերպ: Հարցական դերանուն՝ ո՞վ: Անձնական դերանուն՝ ես, դու, նա: Այս խօսքերը, որչափ էլ ուղու են կրկնիր, երեքները, դարձեալ հաց չի գնայ փորը»: Եւ մեր դպրոցների վարժապետները ահա այսպիսի միջնադարեան աւելցական ցնդաբանութիւններ են աւանդում, որ հիմա աշխարհում ոչինչ օգուտ չէ բերում:

Վարժապետ պարտներ. տեսէք՝ այս տարի այնքան առատ են հունձքերը որ մի քանի տարուայ կերակուր ունենք: Բայց մեծ վտանգի մէջ ենք որ բնութեան այդ մեծամեծ պարզները փչանան: Ի՞նչու համար: Անձրեւից. որովհետեւ մեր երկրացիք սովոր են իրանց խորձերը բերել կալերում գիւղի. և այս տարի, երբ ամառվայ միջոցին սովորականից դուրս շատ անձրեւ է գալիս, դա կը փտեցնէ նորանց ցորենի ահագին հարստութիւնը: Սովորեցէք որ սղոց մաշար բերին, տախտակ քաշին, կալերի մօտ մեծ մարտգներ շինեն, և իրանց հունձքերը ապահով տեղերում դնեն, որ նախապաշարումով հաստատված հին պապական թիւր սովորութիւնները տեղի տան լուսաւոր և օգտակար գաղափարների և գործերի: Այս կերպով ժողովրդի փորը իրաւ կը մտնէ այն հացը, որ Աստուած նորան ուղարկել է: Բայց «ուսում» ներգործական բայ, ես՝ ենթակայ, զհաց՝ հայցական խնդիր ուսումնի՝ ասելով ոչ դու կը կշտանաս, ոչ քո աշակերտը:

Ուրեմն՝ մէկ կողմից ազգային դաստիարակութեան կենտրոնը անհոգ է դէպի բուն գործը, իսկ միւս կողմից դպրոցներն էլ քանակութեամբ և որակութեամբ բնաւ և երբեք չեն համապատասխանում ժամանակակից պահանջներին:

Ա. Ա.

ՆԱՄԱԿ ԳՐՈՒՅՑ

Յուլիսի 25-ին

Խօսենք այժմ հայոց երկսեռ ուսումնարանի վրա, որ գտնվում է անախանձելի դրութեան մէջ. Ուսումնարանի թէ տնտեսական և թէ ուսումնական մասը շատ զգալի վիճակի մէջ է: Քանի որ այստեղ պետական ուսումնարանները շատանում են, այնքան հայոց ուսումնարանը ընկնում է, որովհետեւ քորցիկներից շատերը իրանց որդոց այնտեղ չեն ուղարկում: Այս ուսումնարանը երբեմն լաւ դեր է խաղացել, քանի